

I. kongres „Prevenција i rano otkrivanje kroničnih bolesti u žena“

Međunarodna interdisciplinarna udruga za kronične bolesti od 30. studenoga do 1. prosinca 2018. godine održala je u Samoboru svoj prvi kongres „Prevenција i rano otkrivanje kroničnih bolesti u žena“. Uvodni dio o važnosti kroničnih bolesti (KB) i sekundarne prevencije iznijela je voditeljica kongresa prof. dr. sc. Marija Vrca Botica. Gotovo 98% KB-a traje doživotno, 88% ih je neizlječivo, uz trajna oštećenja ili sekvele i profesionalna oštećenja. KB u razvijenim zemljama čini do 75% ukupne smrtnosti. S KB-om se danas živi dulje, što je doprinos produljenog životnog vijeka: osoba sa 65 godina u prosjeku ima dva do pet KB-a.

Liječenje klinički razvijenog KB-a, tercijarna prevencija, uzima 50% nacionalnoga zdravstvenog novca. Svjetska zdravstvena organizacija za poboljšanje sadašnjeg stanja, „erupcije kroničnih bolesti“, donosi strategiju za primarnu prevenciju nastanka KB-a. U Hrvatskoj je pedesetak strategija, programa i nacrti primarne prevencije pri Ministarstvu zdravstva, zavodima javnog zdravstva i agencijama. Drugi dio rješenja je u sekundarnoj prevenciji sa svrhom što ranijeg početka liječenja i što manjim komplikacijama bolesti, uz krilaticu „dodaj život godinama“. U području sekundarne prevencije u Hrvatskoj postoje tri nacionalna programa prevencije (NPP) karcinoma vrata maternice, tumora dojke i debelog crijeva, a u pripremi je i program za karcinom prostate.

Nedostatak zabilježenih rizika i modela probira za rano otkrivanje kroničnih bolesti

Većina strategija usmjerena je jednoj bolesti, jednom organu ili sustavu organa. Donesene su najčešće smjernice, temeljene na dokazima (engl. *Evidence-based medicine*, EBM), za klinički već razvijenu bolest. Malo je smjernica za rano otkrivanje, a pogotovo nema smjernica za meto-

Na kongresu je obrađen problem epidemiološke erupcije kroničnih bolesti (KB), poglavito u razvijenim zemljama. Njihova učestalost i rasprostranjenost rezultat su (i „posljedica“) napretka znanosti u liječenju, uspješnije kontrole zaraznih bolesti, poboljšanja uvjeta života, smanjenja nasilne smrtnosti i drugih čimbenika. Glavna tema skupa bila je zaštita zdravlja žene kao cjelovite osobe, a ne puka zaštita organa ili sustava organa. U pet sekcija obrađeno je rano otkrivanje bolesti vezanih za reproduktivnu ulogu, hormonalni status i specifične metaboličke bolesti. Prikazani su nedostatak strukturirane medicinske dokumentacije o rizicima i učinjenim postupcima za racionalnu sekundarnu prevenciju, model i kurikulum specijalističke edukacije za obiteljske liječnike o KB-u u žena te suvremeni stavovi o potrebi ranog otkrivanja bolesti, uz redukciju prekomjerne dijagnostike i propisivanja lijekova.

Uvodni dio o važnosti kroničnih bolesti i sekundarne prevencije iznijela je voditeljica kongresa prof. dr. sc. Marija Vrca Botica

dologiju i model ranog otkrivanja.

Na kongresu je predstavljena najoptimalnija metodologija ranog otkrivanja KB-a – oportunistički probir. Prirodno mjesto ranog otkrivanja je primarna zaštita, s najvećim obuhvatom populacije u obiteljskoj medicini. Liječnik obiteljske medicine (LOM) zadovoljava kriterije jedinstva: mjesta radnje, postupaka i praćenja za sekundarnu prevenciju. U tri godine LOM vidi 80% izabrane populacije, postoji dokumentacija o pacijentu, poznaje rizike za bolest i klinički status pacijenta, profesionalno je osposobljen za probir i komunikaciju s pacijentom te provodi intervenciju nakon postavljanja dijagnoze, potiče na liječenje i prati pacijenta. Na kongresu je prikazana metoda oportunističkog probira na temelju stratificirane medicine. Prema podacima o riziku za prisustvo

bolesti, pacijenti se dijele u dvije skupine, a intervencija za otklanjanje bolesti slijedi u skupini s rizicima za bolest prema EBM-u.

U središtu zanimanja rada skupa bilo je zdravlje žene, odnosno sekundarna prevencija specifičnih kroničnih bolesti zastupljenih u žena. Ukazano je na nedorečenosti i novosti u sekundarnoj prevenciji najčešćih metaboličkih bolesti, osteoporoze, debljine, bolesti štitnjače i raka dojke. Kurikulum edukacije u sklopu specijalizacije obiteljske medicine iznijela je pročelnica Katedre za obiteljsku medicinu Škole narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ doc. dr. sc. Venija Cerovečki.

Dijagnostika i liječenje osoba s povećanim rizikom za prijelom

Blok predavanja o osteoporozi otvorio je prof. dr. sc. Darko Kaštelan iz

Prof. dr. sc. Darko Kaštelan iz Zavoda za endokrinologiju KBC-a Zagreb, govorio je o primarnoj i sekundarnoj osteoporozu te važnosti interpretacije FRAX-a u praksi

Prof. dr. sc. Marija Vrca Botica održala je izlaganje o kvartarnoj prevenciji te se kritički osvrnula na sekundarnu prevenciju u obiteljskoj medicini, odnosno prekomjerne dijagnoze i medikaciju

O intervencijskim procedurama u dijagnostici bolesti dojke govorila je doc. dr. sc. Maja Prutki iz Kliničkog zavoda za dijagnostičku i intervencijsku radiologiju KBC-a Zagreb

Zavoda za endokrinologiju KBC-a Zagreb. Govorio je o primarnoj i sekundarnoj osteoporozu te važnosti procjene povećanog rizika za prijelom temeljenog na vrijednosti FRAX-a (engl. *Fracture Risk Assessment Tool*) u praksi. Osvrnuo se na NICE smjernice (engl. *National Institute for Health and Care Excellence*); denzitometrija se preporučuje iskaže li se prema kliničkoj procjeni povećan rizik za osteoporotični prijelom. Prikazao je praktičnu primjenu FRAX-a, prilagodbu FRAX-a ovisno o uzimanju kortikosteroida i racionalnu laboratorijsku obradu za isključivanje sekundarnih uzroka osteoporozu, za koju do sada u obiteljskoj medicini nije bilo sažetih smjernica.

Prim. dr. sc. Velimir Altabas iz Zavoda za endokrinologiju KBC-a „Sestre milosrdnice“ pokazao je kako LOM može samostalno zbrinjavati osteoporozu; endokrinologu je pacijenta potrebno slati pri sumnji na sekundarnu osteoporozu i potrebe za diferentnim lijekovima. Primjere iz prakse koje svakodnevno valja rješavati bez čvrstih EBM smjernica iznijela je specijalizantica obiteljske medicine Andrea Horvat Hodžić, dr. med.

Smjernice za dijagnostiku bolesti štitnjače

Sekciju o bolestima štitnjače vodila je prim. dr. sc. Maja Baretić iz Zavoda za endokrinologiju KBC-a Zagreb. Simptomi poremećaja rada štitnjače su opći, mogu se uklopiti u sve bolesti. Stoga je laboratorijska i ultrazvučna obrada štitnjače postala rutinska, populacija je senzibilizirana

Sekciju o bolestima štitnjače vodila je prim. dr. sc. Maja Baretić iz Zavoda za endokrinologiju KBC-a Zagreb

na „štitnjaču“, pretrage su dostupne te se stječe dojam epidemijske raširenosti bolesti. U praksi LOM-a teško se ponekad snaći između smjernica za obradu štitnjače i već učinjenih nalaza; pacijent ponekad sam zahtijeva obradu, a ponekad to traže i konzultanti drugih specijalnosti.

Endokrinologu treba slati djecu, trudnice, bolesnike koji imaju neobičajenu konstelaciju laboratorijskih nalaza, hipertireozu, i one sa sumnjom na malignu bolest, bolesnike s velikom strumom, komorbiditetima koji utječu na rad štitnjače, te one koji uzimaju lijekove koji interferiraju s hormonima štitnjače. Dijana Haralović, specijalistica obiteljske medicine, iznijela je primjere iz prakse LOM-a.

Pretilost u obiteljskoj medicini

Sekciju „Debela žena u obiteljskoj medicini“ vodile su prim. dr. sc. Maja Baretić, prof. dr. sc. Ivana Pavlič-Renar s KBC-a Zagreb te doc. dr. Sc. Sanja Klobučar Majanović iz Zavoda za endokrinologiju KBC-a Rijeka. U Hrvatskoj je nešto manje od četvrtine odrasle populacije pre-

Dr. Hrvoje Handl iz Psihijatrijske bolnice Sveti Ivan na zanimljiv je način prikazao pristup psihijatra pretilim ženama

tilo. Upravo se od LOM-a očekuje zbrinjavanje pretilih žena. U pristupu je potrebna vještina komunikacije o motiviranosti za promjenom životnih navika, prehrambenih obrazaca, stresogenim faktorima, komorbiditetu i primjeni lijekova. LOM treba predočiti posljedice pretilosti, usmjeriti dijagnostiku, dati preporuke zdravog načina života i pružiti bezrezervnu podršku.

Dr. sc. Miro Šimun Alebić ukazao je na bolest policističnih jajnika kao uzrok metaboličkih poremećaja i debljine te potrebu cjeloživotnog praćenja žena s policističnim jajnicima u ordinacijama LOM-a.

Prof. dr. sc. Vrca Botica prikazala je problem gestacijske šećerne bolesti i kasnijih metaboličkih poremećaja te ulogu LOM-a u sekundarnoj prevenciji. Hrvoje Handl, specijalist psihijatrije iz Psihijatrijske bolnice Sveti Ivan, prikazao je pristup psihijatra u liječenju pretilosti žena.

Rak dojke u žena

Dr. sc. Mario Šekerija prikazao je epidemiološke podatke o raku dojke u svijetu i Hrvatskoj. Karcinom

dojke je najčešći rak kod žena s porastom incidencije, ali bilježi se sve veći udio bolesti koji se otkriva u ranom stadiju zbog uvođenja Nacionalnog programa prevencije (NPP). Dr. Andrea Šupe Parun govorila je o organizaciji, ciljevima, odazivu te dijagnostificiranim karcinomima dojke u okviru NPP-a. Na razini Hrvatske odaziv je oko 60%. Naglašena je uloga LOM-a, koji kroz motivacijski razgovor može potaknuti žene za sudjelovanje u NPP-u.

U raspravi je naglašena potreba za usavršavanjem e-dokumentacije, slanjem podataka LOM-a o tome tko se odazvao na postupak probira i s kojim rezultatima te tko je, osim NPP-a, mjerodavan za rani probir raka dojke. Potrebno je usuglasiti stavove o tome kada žene s pozitivnom obiteljskom anamnezom na rak dojke slati na ultrazvuk i mamografiju.

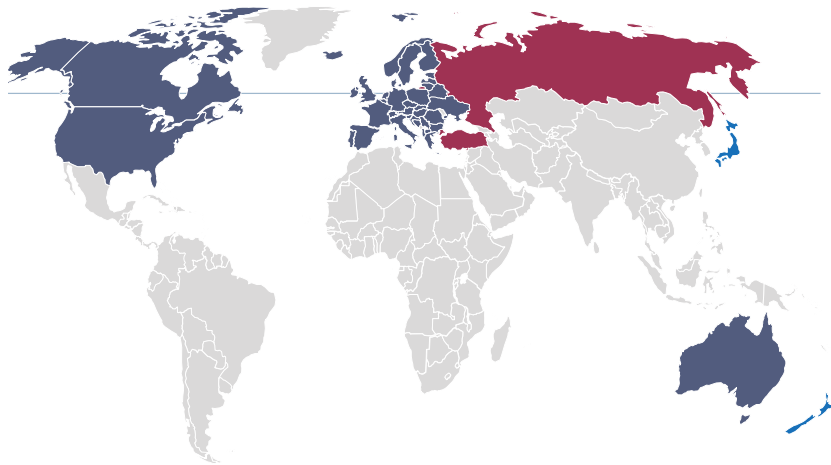
Doc. dr. sc. Gordana Ivanac prikazala je prednosti i nedostatke mamografije, ultrazvuka i magnetske rezonancije te naglasila važnost mamografije u ranom otkrivanju karcinoma dojke. UZV kao samostalna pretraga nije radiološka metoda izbora u probiru karcinoma dojke, ali povećava specifičnost mamografije.

Elastografija je nova metoda koja koristi UZV za procjenu tvrdoće tkiva te povećava specifičnost UZV pregleda. Radiološki sumnjivi lezija u dojci mora se patohistološki analizirati. Preporučena metoda izbora je biopsija širokom iglom ili vakuumom asistirana biopsija. O tome, ali i o ostalim intervencijskim procedurama u dijagnostici bolesti dojke, govorila je doc. dr. sc. Maja Prutki. Objasnila je važnost biopsije sumnjive lezije u dojci, nedostatke citološke punkcije i mogućnosti preoperativnog označavanja sumnjivih lezija u dojci.

Liječnici raznih struka svakodnevno moraju priopćiti loše vijesti. Doc. dr. sc. Goranka Petriček, Katedra obiteljske medicine Škole na-

Doc. dr. sc. Zlata Adžić Ozvačić prikazala je dokument o mjerjenju kvalitete u primarnoj zdravstvenoj zaštiti EQuiP Position Paper iz 2017. godine, koji je polazište za raspravu i poboljšanje strukture i procesa rada u obiteljskoj medicini. Moderatori tematske sekcije bili su doc. dr. sc. Goranka Petriček, prof. dr. sc. Hrvoje Tiljak i mag. med. techn. Irena Danyi Holetić (na slici zdesna)

Kronične bolesti dosegnule su 73% udjela u ukupnoj smrtnosti zemalja Europe, Australije i Sjeverne Amerike, a trend slijede Rusija i Turska

rodnog zdravlja „Andrija Štampar“, prezentirala je SPIKES protokol, koji se sastoji od šest koraka kako voditi razgovor priopćavanja loših vijesti. Izlaganje o kvartarnoj prevenciji – kritički stav prema sekundarnoj prevenciji i EBM-u, posebno značajan za LOM s ciljem zaustavljanja prekomjerne dijagnoze i medikacije, iznijela je prof. Vrca Botica.

U predavanju „Što smo učinili – evaluacija i osvrt u smislu procjene kvalitete zaštite“ doc. dr. sc. Zlata Adžić Ozvačić prikazala je dokument o mjerjenju kvalitete u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (engl. *Measuring Quality in Primary Health*

Care) EQuiP Position Paper iz 2017. godine, prema kojemu indikatori kvalitete daju polaznu osnovu za mjerljivu dimenziju složenih fenomena kvalitete zaštite i polazište su za raspravu i poboljšanje strukture i procesa rada u obiteljskoj medicini.

Međunarodna interdisciplinarna udruga za kronične bolesti (MIUKB) najavila je drugi kongres, naziva „Prevenција i rano otkrivanje kroničnih bolesti u muškaraca“, koji će se održati u Samoboru od 29. studenoga do 1. prosinca 2019. godine. Glavne teme bit će tumori glave i vrata, bolesti pluća i prostate te demencija.